

"ל"ו בריאות"

הטלת זמאם הבריאות הבני-הספר

משרד החינוך • המזכירות הפדגוגית • הפיקוח על הבריאות

כתבו ערכו והעירו:

עיריית ליבנה - המפקחת על תחום הבריאות, אבידור עופרה, אפלבוים לימור, ברדה נורית, דר' בר יוסף נורית, דבדה שולי, דהן ענת, דותן רוטל, הניג מירי, וינשטיין רותי, ויסברג רונית, זריהן אוליבר מירי, חביב אביגיל, יעקובוביץ' רונית, לאור דלי, מורם דניאלה, מילר אסתי, סטרול לילי, צדקיהו תמר, קידר אסנת, קשתי טלי, רוזן דבודה

עריכה לשונית - מאירה הס

תפיסה חזותית וייעוץ גרפי - רפי כהן

עיצוב: סטודיו איילון, ירושלים

דפוס והפקה: דפוס איילון, ירושלים

הוצאה לאור: משרד החינוך, גף פרסומים

© כל הזכויות שמורות למשרד החינוך

ירושלים, תשע"א - 2010

הקדמה

מספרים על אלברט איינשטיין, היהודי ששינה את פני עולמנו המודרני, ששאלו אותו "מה זה טלגרף"? והוא השיב: "זה פשוט מאוד. דמיינו לעצמכם חתול ענק. אתה מושך לו בזנב בניו יורק והראש שלו מיילל בעוצמה רבה בלוס אנג'לס. הטלגרף דומה מאד לחתול. ההבדל היחידי: שהוא אינו חתול".

עלינו לחשוב על כך שכל חיינו הם כמו חייו של אותו חתול-טלגרף: הם חייבים להיות בנויים ושמורים היטב, אחרת לא נשדר בעוצמה. יש להזין אותם נכון, להרגיל אותם להתנהגויות נכונות ולתחזק אותם נכון.

האוכל שאנו אוכלים החל משחר ילדותנו, כללי התזונה שלנו, נורמות ההתנהגות של כולנו, שגרת היום המשלבת פעילות גופנית, ההגינה האישית, ההישמרות מפגיעות למיניהן - יקבעו את עוצמת האותות שנשדר. הם יקבעו את כל עצם קיומנו. כל המזלזל בשגרת הבריאות, עלול לשלם על כך מחירים כבדים.

תפקידם של מחנכים - לחנך ולא רק ללמד. תפקידם להנחיל ערכים ולא רק לגרום לקבלת ציונים גבוהים או להשגת תעודות נחשקות. החינוך לבריאות הוא אחד מאדני החינוך שלנו. החינוך לתזונה ראויה, להתנהגות ראויה, לפעילויות ראויות, לשגרת חיים ראויה - הוא אחד מתפקידינו.

האימרה שהפכה כבר לקלישאה נכונה תמיד: "נפש בריאה בגוף בריא". על המחנכים מוטל לחנך לבריאות הגוף ולדאוג להרחבת הנפש.

בברכה,

ד"ר צבי צמרת

יו"ר המזכירות הפדגוגית

תוכן עניינים

חלק א' ההלכה

1. הנחות יסוד..... 5
2. מושגים, מונחים, הגדרות..... 8
3. מדיניות בית ספרית..... 11
4. מודלים ודרכי פעולה..... 13
5. בית ספר מקדם בריאות..... 16
6. מסמך הסטנדרטים..... 21
7. מדיניות המשרד..... 38

חלק ב' המעשה

1. נושאים בחינוך לבריאות..... 44
2. תכני בריאות משולבים..... 50
3. תכני השתלמויות..... 52
4. גופים מסייעים..... 53
5. מקורות מידע..... 55

1. הנחות יסוד
2. מושגים, מונחים, הגדרות
3. מדיניות בית ספרית
4. מודלים ודרכי פעולה
5. בית ספר מקדם בריאות
6. מסמך הסטנדרטים
7. מדיניות המשרד

1. הנחלת יסוד

בריאות הינה משאב המאפשר איכות חיים, פיתוח יכולות והשתלבות בחיי החברה והכלכלה. על כן, שיפור הבריאות יסייע לשיפור תוצרי החינוך ומניעת בעיות בריאותיות ותפקודיות בעתיד.

בעיות בריאות אצל ילדים עלולות לפגוע ביכולות למידתם, בהשתתפותם במסגרת הלימודים ובהפקת המיטב לתועלתם הם ולחברה.

בעיות בריאות בילדות עלולות להוות תשתית להתפתחות לקויה במהלך החיים.

גורמים שונים משפיעים על בריאות התלמיד וביניהם: אורחות חיון,

אפיוני משפחתו,

הסביבה הפיסית והחברתית במוסד החינוכי ובקהילה,

המצב החברתי-כלכלי ושירותי הבריאות.

קיימת חשיבות רבה לשילוב בין תכנים חינוכיים, שיפור רמת הידע והמודעות של התלמידים לבין מדיניות בריאות בית ספרית ושירותי הבריאות לתלמידים.

תוכניות חינוך לבריאות המוטמעות כחלק מהתהליך החינוכי ופועלות לקידום מסגרות של בתי ספר מקדמי בריאות, מאפשרות לתוכניות משלימות, לפעול בבתי הספר. זאת במטרה להקנות ידע, עמדות ומיומנויות אשר יובילו להתנהגות מקדמת בריאות ולמניעת התנהגויות סיכוניות. תוכניות אלו צריכות לפעול תוך תאום ושילוב כוחות בין כל הפועלים בשטח ברמת בית הספר וקהילתו. סקר שבדק את יעילות התוכניות לקידום בריאות בבתי ספר, מצביע על יישום התפיסה של בתי ספר מקדמי בריאות, מהסקר עולה כי ישנה עדות ברורה על השפעתן של תוכניות קידום בריאות בבתי ספר על בריאות התלמידים ושיפור ההתנהגויות הבריאותיות שלהם.

התוכניות פועלות כתוכניות מערכתיות המשלבות: תכנים לימודים,

סביבת ביה"ס והקהילה.

כמו כן תוכניות המשכיות הוכחו כמועילות יותר מתוכניות קצרות טווח. עדויות אלו מדגישות את תרומתם של מרכיבי בית הספר מקדם הבריאות להצלחת התוכניות.

בריאות התלמידים מוגדרת כמונח כוללני של רווחה גופנית, נפשית, חברתית וסביבתית של התלמידים במוסד החינוכי כתנאי חיוני למימוש היכולת האישית והלימודית וכחלק מתהליך החינוך. לפיכך החזון של מערכת החינוך הוא לאפשר קידום בריאות ומימוש היכולות הלימודיות, התפקודיות והחברתיות לכל התלמידים, תוך מימוש חובתה הממלכתית של המדינה לבריאות התלמידים בסטנדרטים המיטביים.

חזון זה מבוסס על ערכים עקרוניים שהם:

בריאות כזכות בסיסית של כל תלמידה ותלמיד,
הוגנות,
צדק חברתי,
שותפות,
כבוד האדם,
סובלנות,
אחריות אישית,
הדדיות מוסדית וארגונית,
העיסוק בתחום הבריאות הינו חלק משגרת הפעילות היומיומית.

2. מאשלים, מונחים, הלברות

בריאות:

מושג רב ערכי כוללני ומקיף של רווחה גופנית, נפשית חברתית וסביבתית.

חינוך לבריאות:

תהליך העוסק בפיתוח ידע והבנה, מיומנויות, עמדות וערכים ובכך תורם לאוריינות בריאותית שפרושה יכולת לקבל החלטות אחראיות ומושכלות לשינוי הרגלים לבריאים.

מטרת החינוך לבריאות היא להקנות ידע ולפתח יכולת לאמץ התנהגויות מקדמות בריאות.

תפיסת הבריאות המתגבשת על סמך הידע וההתנסות תסייע באימוץ התנהגות זו.

רכישת הרגלים בריאים הוא תהליך מורכב הדורש שינוי סביבתי ותמיכה פיסית, רגשית וחברתית.

קידום בריאות:

תהליך בו מועצמת יכולת הפרט לשלוט בבריאותו על ידי נקיטת מספר פעולות המשפרות אותה ומפחיתות סיכון לפגיעה בה. קידום בריאות הוא מכלול פעולות היוצרות שינוי חברתי וסביבתי ואשר מעצבות את איכות החיים ומשפיעות על הקהילה.

קידום בריאות ברמת הפרט כולל רכישת ידע, פיתוח מיומנויות ואימוץ התנהגויות שבמרכזן:

טיפול הרגלי תזונה נכונה,

שמירה על היגיינה אישית וסביבתית,

פיתוח יכולת גופנית וטיפול רווחה נפשית.

קידום בריאות ברמת הקהילה כולל שמשמעותו יצירת סביבה מאפשרת ותומכת מבחינת התשתיות והמשאבים, הנגישות למידע רלבנטי, הסברה וחקיקה.

האחריות לקידום בריאות חלה על הפרט, הקהילה, הרשויות, התעשייה, הארגונים העסקיים, התקשורת והממשלה.

תחומי פעולה לקידום הבריאות:

- פיתוח מיומנויות אישיות באמצעות חינוך והסברה בכל הגילאים.
- חיזוק פעולות קהילתיות, העצמת האחריות, המסוגלות והמעורבות הקהילתית.
- יצירת סביבה תומכת והפיכתה למשאב לקידום בריאות.
- בנייה וישום מדיניות ציבורית מקדמת בריאות כולל חקיקה ופיתוח אמצעים כלכליים.
- ניתוב והכוונת שירותי הבריאות לכיוון מניעה.
- יצירת שותפויות והעצמת השותפים.

שירותי בריאות לתלמיד:

צוות הבריאות ושירותי הבריאות הם חלק מהתרבות הארגונית של בית הספר.

במטרה לאפשר ולשפר שירות זה יש לשלב את עבודת צוות הבריאות במכלול התחומים בהם עוסק בית הספר בתחום הבריאות.

אחות בית הספר כחלק מהצוות הינה דמות מפתח בנושאי בריאות: סוכנת ידע, תומכת, שותפה לעשייה, כתובת לפניות תלמידים, מורים והורים.

על בית הספר לשלב בפעילותו עד כמה שניתן, את שירותי הבריאות לתלמיד, תוך התאמתם לסדר היום החינוכי, לנהלים ולהנחיות הנקבעים ומחייבים במתן שירותי בריאות לתלמיד.

מוביל בריאות בית ספרי:

בעל תפקיד שנבחר לרכז את תחום הבריאות בבית הספר. איש צוות חינוכי בעל תכונות וכישורים לתפקידי ריכוז, ניהול והובלת שינוי, בעל רצון ויכולת לפעול ללא הגבלה לתחום שיוכו המקצועי.

צוות היגוי בית ספרי:

השיתוף הרב תחומי והחלוקה באחריות יבואו לידי ביטוי בצוות ההיגוי הנבחר שבו פועלים בעלי תפקידים מהצוות החינוכי, צוות הבריאות, תלמידים, הורים ונציגי קהילה. בראש צוות ההיגוי עומד מוביל בריאות.

צוות ההיגוי יפעל לגיבוש המדיניות, לבניית תכנית בית ספרית, להפעלתה והערכתה וזאת על ידי:

- איתור ומיפוי צרכים
- הגדרת יעדים ומטרות רב שנתיים
- פיתוח תכנית פעולה בית ספרית.
- זיהוי, הגדרת תפקידים ומקומם של שירותי הבריאות בקהילה, אגודות ציבוריות, יזמים פרטיים בתכנית הפעילות.
- תאום ישום ובקרה של הפעילות, תאום בין מקצועות הלימוד ותחומי הדעת ובעלי התפקידים השונים בבית הספר.
- חלוקת אחריות וסמכויות.
- מעקב אחר העשייה והתקדמות התהליך.
- התמקצעות והעשרה.

במגמה לפעול בהיבט כוללני המשקף ראייה חינוכית רב מקצועית יפעל צוות ההיגוי לתכנון וביצוע המדיניות המוצהרת בתחום הבריאות תוך הקפדה והתייחסות למבנה ולתוכן בהתאם להחלטות. כמו כן למתן מענה לצרכים המשתנים של השייכים לבית הספר ולקהילתו.

מדדי בריאות:

מאפיינים פיזיולוגיים (דוגמת B.M.I),
מאפיינים התנהגותיים ושינוי סביבה.

3. להינות בית ספרית

מדיניות מקדמת בריאות תקבע בבית הספר בזיקה למדיניות משרד החינוך בתחום הבריאות. קדימויות, סדרי עדיפויות והקצאת המשאבים יקבעו על פי תהליך איתור הצרכים, ובעקבות זאת יותאמו תכניות הפעולה שמטרתן מתן מענה לצרכים שאותרו.

מטרות:

- פיתוח מדיניות בית ספרית המאפשרת תרבות מקדמת בריאות, הכוללת: מערך לימודי, מודעות, מתן כלים, הקניית מיומנויות ועיצוב התנהגויות.
- הגדרת מטרות בתחום קידום הבריאות המתאימות לבית-הספר ולקהילתו על פי הצרכים, האני מאמין החינוכי ודרכי העבודה הנהוגות בו.
- יצירת סביבה פיסית בריאה ובטוחה המגנה על בריאותם הגופנית, הרגשית והחברתית של התלמידים.
- הענקת יחס אישי לתלמידים בהתאם למצבם הבריאותי ולצרכיהם המיוחדים בתחום הבריאות.

פעולות נדרשות:

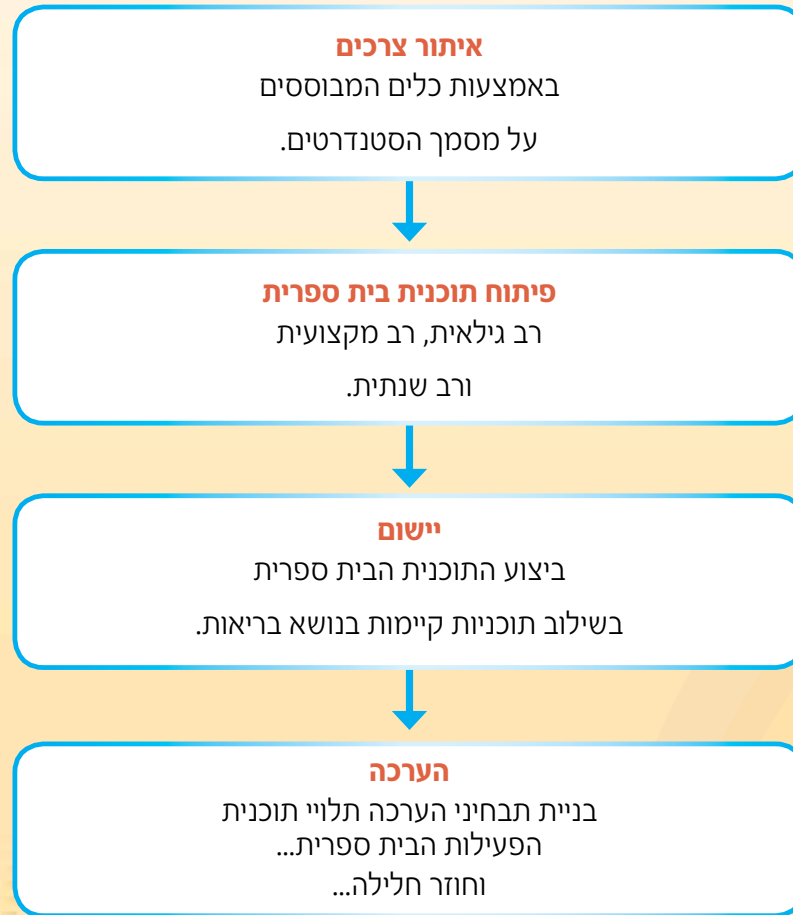
1. מינוי מוביל בריאות בית ספרי מתוך הצוות החינוכי בעל כישורים ויכולות מתאימים.
2. הקמת צוות היגוי לפיתוח מדיניות ולמימושה.
3. פיתוח תכנית רב שנתית בין מקצועית המשלבת את החינוך לבריאות בגישה מערכתית ומדגישה את תחומי הדעת השונים. התוכנית הינה מסגרת המאפשרת שינוי והתאמה על פי צורכי הקהילה ומבוססת על ממצאי ההערכה.
4. איסוף נתונים על הגורמים הקשורים למצבי בריאות, השירותים הניתנים ועל תוכניות ופעילויות קיימות.

5. קביעת סדרי קדימויות בשיתוף בעלי העניין.
6. ניתוח חלופות לקביעת מענה בתחומים השונים (פיסיים, חברתיים, רגשיים) בדגש על צמצום פערים בריאותיים.
7. הגדרת מטרות, משימות וקביעת אחראים ליישום.
8. מעקב אחר מדדי הבריאות בבית הספר וקהילתו במטרה להעריך את יישום המדיניות שנקבעה ועל מנת לזהות פערים הדורשים התערבות.
9. שילוב הורים, אנשי מקצוע, אגודות, גופים בקהילה ובעלי עניין נוספים.
10. קיום השתלמויות ופעילויות העשרה לצוות בית-הספר ולהורים בנושאי בריאות במטרה לחזק בהם הרגלי התנהגות בריאה ולהפכם לסוכני שינוי בעלי השפעה.

4. מאדלס אדרכי סאלרה

4.1. מודל עבודה:

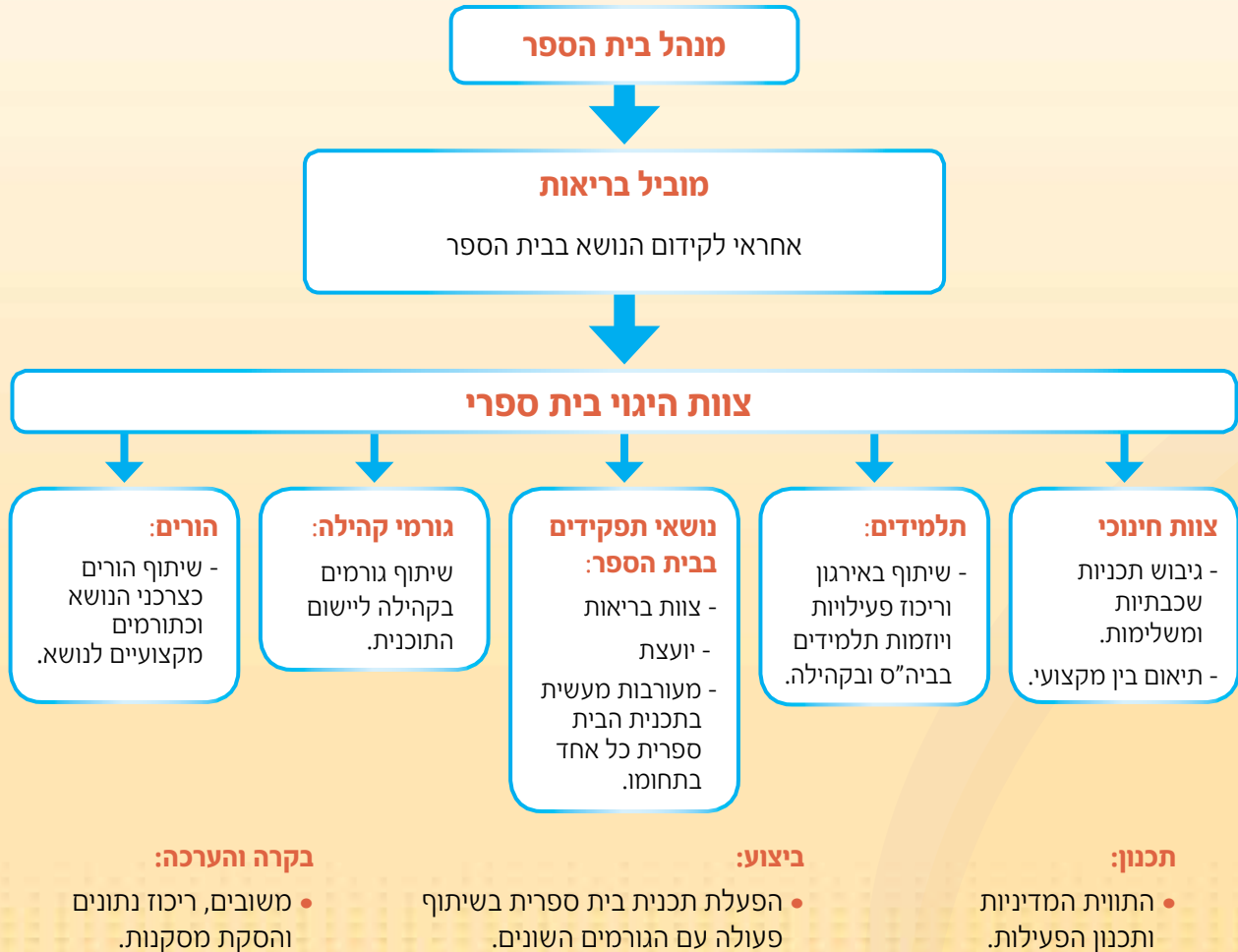

4.2 דרכי פעולה:

תרשים - תכנון, ביצוע, בקרה והערכה

מודל הפעלה בית ספרי

5. בית ספר מקדם בריאות

רקע ועקרונות:

יישום מדיניות מקדמת בריאות במוסד החינוכי בא לידי ביטוי במודל של **בתי ספר מקדמי בריאות**, אשר פותח על ידי ארגון הבריאות העולמי ומיושם במדינות רבות בעולם וגם בישראל. על פי מודל זה פועל בית ספר מקדם בריאות בתחום הסביבה הפיסית והחברתית, בתוכניות הלימודים ובתחום יחסי הגומלין בין בית הספר ההורים והקהילה.

בשנות ה-70 של המאה העשרים הקים ארגון הבריאות העולמי ועדת מומחים שהגתה את גישת "בתי ספר מקדמי בריאות". המסמך הבין-לאומי הראשון שהתייחס לתכניות קידום בריאות בבתי ספר פורסם ב-1966 אולם כבר בהצהרת אוטווה (1986) זוהתה מסגרת ברורה לבתי ספר מקדמי בריאות עם תחילת גישת המסגרת. **"תכנית הבריאות בבתי הספר"** ("School Health Initiative")

בית ספר מקדם בריאות הוא מהות חינוכית המאופיינת בתפיסה מיוחדת. הוא בנוי על מודל חברתי בתחום הבריאות אשר מדגיש את המבנה הארגוני של בית-הספר תוך מיצוי פיתוח הפרט, איכות חייו ובריאותו, ותורם לאורח החיים ואיכותם של כלל השייכים לבית-הספר וקהילתו.

בית-ספר מקדם בריאות מהווה תשתית לתהליך חינוכי היוצר שילוב של תחום הבריאות כחלק מהותי ואינטגרלי בהוויה הבית-ספרית. המטרה היא יצירת מודל חברתי כמבנה המשמש מסגרת תומכת המשפיעה על ההשקפה ועל תפיסת ההתנהגות הבריאותית של הלומדים, העובדים ובעלי התפקידים בבית הספר. בית-ספר מטפח בקרב תלמידים, הורים וצוות חינוכי, אמונה ודרכי התנהגות על ידי הגברת ההנאה וההנעה להשגת בריאות מיטבית, שימורה והפיכתה לאורח חיים. כל זאת באמצעות "אני מאמין" בית ספרי, שילוב תחום הבריאות בתכניות הלימודים הפורמאליות

והבלתי פורמאלית, חיזוק הקשר עם הקהילה - אופיו ואיכותו, ופעילות משמעותית גלויה ומיודעת בבית הספר וסביבתו.

המטרה היא ליצור הרמוניה באמצעות קשר רב כיווני ולכרות ברית בין בית הספר לבין הקהילה שאותה הוא משרת. מבית ספר מקדם בריאות נדרשת מחויבות מוצהרת להביא את כל השייכים ליוזמה מלוכדת, יוזמה שהיא שיתוף בין בית-הספר, ההורים והקהילה הרחבה, כולל הגופים הפועלים בה, במטרה לפתח ולטפח את בית-הספר כמוסד חינוכי מקדם בריאות.

עקרונות:

בית-ספר מקדם בריאות פועל ליצירת התנאים למימוש העקרונות החברתיים הבאים:

- דמוקרטיה -** בית-ספר מקדם בריאות מבוסס על עקרונות דמוקרטיים התורמים לקידום הלמידה, ההתפתחות החברתית והבריאות של הפרט והקהילה.
- הגינות וצדק -** בית-ספר מקדם בריאות מבטיח שעקרונות הגינות יהיו מעוגנים בהתנסות החינוכית. בית הספר מספק גישה שווה ורחבה של הזדמנויות בתחום הבריאות.
- העצמה ויכולת בצוע -** בית-ספר מקדם בריאות מבליט את יכולתו של התלמיד לפעול וליצור שינוי. הוא מספק לתלמיד מסגרת לפעול ביחד עם הצוות החינוכי להשגת הישגים משמעותיים בתחום הבריאות. ההעצמה של התלמידים מותאמת לתפיסת עולמם ורעיונותיהם, ומאפשרת להם להשפיע על איכות חייהם. העצמה זו מושגת על ידי מדיניות איכותית ומעשית המספקת הזדמנויות לשותפות בקבלת החלטות בתחום הבריאות.
- סביבת בית הספר -** בית-ספר מקדם בריאות שם דגש על הסביבה מבחינה פיסית וחברתית כחלק מהתכנית לקידום בריאות. הסביבה הופכת למקור לקידום בריאות באמצעות טיפוח מדיניות לשיפור איכות חיים, תוך איתור וטיפוח ערכי בריאות ובטיחות במבנה ארגוני מתאים.
- תוכנית לימודים -** תוכניות הלימודים בבית ספר מקדם בריאות מספקות הזדמנויות להקניית ידע תוך רכישת כישורי חיים חיוניים. תוכנית הלימודים צריכה להיות רלוונטית לצרכיהם של התלמידים בהווה ובעתיד, לגרות את היכולת היצירתיות שלהם ולצייד אותם במיומנויות מתאימות להתפתחותם. בית ספר מקדם בריאות משמש לצוות החינוכי מקור לפיתוח יכולתו המקצועית.
- הכשרת המורים -** כשרת מורים הינה השקעה בחינוך ובבריאות. הכשרת המורים והעשרתם מהווה את הבסיס לתפיסת המסגרת של בית-ספר כמקדם בריאות.

הערכת ההצלחה -

על בית-ספר מקדם בריאות להעריך את יעילות פעילותו ויכולת השפעתו על קהילתו. מדידת ההצלחה משמשת כאמצעי לתמיכה והעצמה שיושגו בצורה היעילה ביותר תוך ביסוסם על עקרונות קידום בריאות.

המשכיות -

התחייבות לקידום בריאות בבית הספר פירושה השקעה לטווח ארוך, לפיתוח והמשכיות לפרט ולקהילה. העקרונות שפורטו לעיל מיושמים ברעיון בית ספר מקדם בריאות הלכה למעשה. עקרונות אלה משמשים בסיס להשקעה בחינוך, בבריאות, בדמוקרטיה ובחופש הבחירה.

מטרות:

1. להגדיר מטרות קידום הבריאות הנובעות מהצרכים של תלמידי בית הספר וקהילתו.
2. לפתח אחריות לבריאות בקרב תלמידים, הורים, צוות וקהילה.
3. להציג אפשרויות בחירה ריאליות ואטרקטיביות בתחום הבריאות.
4. לפתח בקרב התלמידים הערכה עצמית חיובית למען מימוש יכולתם הגופנית והרגשית.
5. לספק סביבה בריאה, בטוחה ומקיימת במבנה, בשירותים, במגרש המשחקים, במתקנים ובסביבה.

מאפייני בית ספר מקדם בריאות:

1. הכרה בצורך למיקוד בנושא הבריאות.
2. בניית תכנית רצף רב שנתית הכוללת: מטרות, תכנים, פעילויות, מעקב והערכה.
3. הקניית ידע ומיומנויות המסייעים בקבלת החלטות לעיצובי התנהגות בריאותית מאוזנת.
4. שמירה על סביבה בריאה בטוחה ומקיימת.
5. עיסוק בנושא הבריאות ובמצבי בריאות בהתאם לצרכים בסיסיים קבועים ומשתנים.
6. מיצוב הבריאות מהווה אורח חיים ותפיסת עולם הבאה לידי ביטוי בהוויה החינוכית של בית-הספר.
7. טיפוח מודעות גבוהה לבריאות בקרב כל השותפים - תלמידים, הורים ומורים.
8. ביסוס שיקולי דעת פדגוגיים בהתאם למשמעות מיצוב תחום הבריאות בבית הספר.
9. שזירת תחום הבריאות בתכנים הלימודיים, בתוכניות החינוכיות ברוח ובערכים.
10. העצמת הצוות החינוכי כמודל לחיקוי.
11. שיתוף התלמידים בקביעת המדיניות, בתהליכי קבלת ההחלטות ובפעילות.
12. יצירת שינוי בהתנהגות הבריאותית תוך העצמת השותפים והטמעת השינוי בתהליך מתוכנן ומבוקר.

תהליך הכרת משרד החינוך ומשרד הבריאות בתי ספר מקדמי בריאות:

רמה בית ספרית:

- מבית הספר נדרשת מחויבות מוצהרת ועשייה בפועל להבאת כל השותפים ליוזמה: מורים, תלמידים הורים וקהילה רחבה החוברים לפיתוח וטיפוח בית הספר כמקדם בריאות.

- על בית הספר להטמיע את מסמך הסטנדרטים לתחום הבריאות.

- מנהל בית הספר וצוות ההיגוי מחויבים לקשר שוטף עם הצוות המחוזי המלווה ממשרד החינוך ומשרד הבריאות.

- על בית הספר להגיש לצוות המחוזי תכנית בית ספרית מסמך ביצוע מול תכנון בתום כל שנת לימודים.

רמה מחוזית:

- צוות הבריאות במחוז ילווה את בתי הספר שיצטרפו לתהליך ויעניק להם תמיכה מקצועית.

- ועדה שתפעל במחוז ותכלול נציגי פיקוח כולל, פיקוח מקצועי ונציגי משרד הבריאות תמליץ למטה המשרד על הכרה לבתי ספר מקדמי בריאות שיעמדו ברמה הנדרשת, ויתמידו בה לאורך זמן.

6. למאגן הסטנדרטים

הסטנדרטים בתחום הבריאות כוללים את הפרקים הבאים:

1. מדיניות בית ספרית

2. תכנון ותוכניות

3. סביבת בית הספר

4. הון אנושי, העשרה והכשרה

5. שירותי בריאות לתלמיד

סטנדרטים לתחום הבריאות

מנהל/ת יקר/ה,

מבוא:

מסמך הסטנדרטים בתחום האקלים המיטבי פורסם כחלק ממסמכי העבודה של המשרד. מסמך הסטנדרטים בתחום הבריאות בא להרחיב ולמקד את הסטנדרטים המתייחסים לתחום הבריאות בכלל ובריאות התלמיד בפרט.

מטרת מסמך זה הינה להגדיר את אופן העיסוק המיטבי בבתי הספר בקידום בריאות, לאפשר למנהלי בתי הספר ולצוותים להעריך את רמת עיסוק בית ספרם בתחום, ולתכנן בהתאם לממצאים את תוכנית הפעולה הבית ספרית בתחום זה.

מסמך הסטנדרטים שלהלן משמש כלי מיפוי ומתאר את המדדים המצופים.

שאלון לבחינת מידת יישום הסטנדרטים לתחום הבריאות

להלן שאלון המיועד לבחון את מידת יישום הסטנדרטים לתחום הבריאות בבית הספר, כפי שבא לידי ביטוי בפעילות במהלך השנה. ניתוח התוצאות יאפשר לזהות את מוקדי החוזק בתחום הבריאות בבית הספר, כמו גם את המוקדים לשיפור, על בסיסם ניתן יהיה לבנות תכנית עבודה שנתית. העברת השאלון אחת לשנה תאפשר זיהוי מגמות לאורך זמן וככלי השוואתי מול בתי ספר אחרים. הנך מתבקש בכל שורה ושורה מתוך ציוני הדרך לסמן את המתאים לבית הספר על מנת שתוכל להתקבל תמונה כוללת

במילוי השאלון יש לשתף מספר גורמים כדי לקבל תמונת מצב המשקפת דעת השותפים. המסמך מורכב מחמישה פרקים, בהתאם לחמשת הסטנדרטים. לגבי כל אחד מהסעיפים המפורטים, יש להקיף בטור "מדד הערכה" את הספרה המבטאת בצורה הטובה ביותר לדעתך את תמונת המצב, בסולם בין "1" ל-"3", כאשר "3" מבטא את הציון הגבוה ביותר. בנוסף, בטור "שאלות הרחבה", יש להשיב על השאלות הנוספות הקשורות לאותו סעיף, במידה ויש כאלה. בשאלות אלה ניתן לבחור יותר מתשובה אחת.

שם בית הספר: _____ כתובת בית הספר: _____ טלפון: _____ דוא"ל: _____

סמל מוסד: _____ סוג מוסד: _____ מספר תלמידים: _____ מספר אנשי צוות חינוכי: _____

א. סטנדרט מס' 1: מדיניות

הסבר כללי על הסטנדרט:

סטנדרט זה מתייחס לקיומם של נהלים, נורמות, פעולות ותהליכים ליצירת מנגנונים המבטיחים את בריאותם של באי בית הספר. הוא מאפשר בחינת המידה בה מדיניות בית הספר מאפשרת סביבה מוגנת, בריאה והוגנת הפועלת למתן מענה לצרכי הבריאות של כל קהילת בית הספר.

מספר	תחום משנה	פירוט	ציוני דרך	שאלות הרחבה
1.1	מחויבות מנהל/ת בית הספר	מנהל בית הספר רואה בתחום הבריאות נושא בעל קדימות הבא לידי ביטוי בתוכנית העבודה הבית ספרית	<p>3. מנהל בית הספר נותן קדימות לתחום הבריאות ומקצה לכך משאבים</p> <p>2. מנהל בית הספר מכיר בחשיבות התחום אך לא מקצה לו משאבים</p> <p>1. מנהל בית הספר לא מציב את תחום הבריאות בקדימות</p>	<p>1.1.1 כיצד מתבטאת מעורבות המנהל בנושא?</p> <p>☐ 3. שותפות בביצוע</p> <p>☐ 2. שותפות בתכנון</p> <p>☐ 1. רמת יידוע</p>
1.2	אמנה בית ספרית	קיום אמנה בית ספרית הכוללת את תחום הבריאות כחלק מאורח החיים הבית ספרי לכלל קהילת בית הספר	<p>3. באי בית הספר מכירים את האמנה הבית ספרית ופועלים ליישומה</p> <p>2. פורסמה אמנה בית ספרית הכוללת את תחום הבריאות אך היא אינה מיושמת הלכה למעשה</p> <p>1. תחום הבריאות אינו משולב באמנה הבית ספרית</p>	

מספר	תחום משנה	פירוט	ציוני דרך	שאלות הרחבה
1.3	צוות היגוי	קיום צוות היגוי רב מקצועי פעיל לתחום הבריאות, אשר מייצג את כלל קהילת בית הספר	<p>3. קיים צוות היגוי מייצג ופעיל</p> <p>2. הוקם צוות היגוי אך אינו מייצג או אינו פעיל</p> <p>1. אין צוות היגוי בבית הספר</p>	<p>1.3.1 אילו גורמים שותפים בצוות ההיגוי?</p> <p>☐ הנהלה</p> <p>☐ נציגי צוות חינוכי</p> <p>☐ צוות בריאות</p> <p>☐ הורים</p> <p>☐ נציגי קהילה</p> <p>☐ נציגות תלמידים</p>
1.4	מוביל בריאות בית ספרי	בבית הספר מונה מוביל בריאות	<p>3. בבית הספר מונה מוביל בריאות והוא פעיל</p> <p>2. בבית הספר מונה מוביל בריאות אך הוא לא פעיל</p> <p>1. לא מונה מוביל בריאות</p>	
1.6	עידוד וטיפוח שותפויות	בית הספר פועל לטיפוח מעורבות גורמים שונים בתהליך (קהילה, אקדמיה, יזמים) תוך הענקת מעמד של שותפים משפיעים לכולם	<p>3. בית הספר מטפח שותפויות ויוצר מחויבות השותפים לבניית תהליך רציף ומשמעותי</p> <p>2. בית הספר מפתח קשרים ושותפויות עם גורמים חיצוניים באופן מזדמן</p> <p>1. בית הספר לא פועל לטיפוח, איתור ושיתוף גורמים חיצוניים</p>	<p>1.6.1 עם אילו גורמים מטפח בית הספר שותפויות? (נא לפרט)</p> <p>☐ קהילה: _____</p> <p>☐ אקדמיה: _____</p> <p>☐ יזמים פרטיים: _____</p> <p>☐ אחר: _____</p>

מספר	תחום משנה	פירוט	ציוני דרך	שאלות הרחבה
1.7	גיוס והקצאת משאבים	בית הספר מגייס ומקצה משאבים מתאימים להטמעת תחום הבריאות	<p>3. בית הספר מקצה ומגייס משאבים מתאימים - משאבים כספיים, משאבי זמן ומשאבים אנושיים</p> <p>2. בבית הספר מוקצים לתחום הבריאות משאבים חלקיים</p> <p>1. אין בבית הספר הקצאה ו/או גיוס משאבים</p>	<p>1.7.1 אילו משאבים מגויסים ומוקצים להטמעת תחום הבריאות בבית הספר?</p> <p>☐ משאבים אנושיים</p> <p>☐ משאבי זמן</p> <p>☐ משאבים כספיים</p>
1.8	הערכה	בבית הספר מתקיים באופן שוטף תהליך הערכה של תוכנית העבודה בתחום הבריאות	<p>3. בית הספר מקיים הערכה שיטתית של תהליכים ותוכניות בתחום הבריאות</p> <p>2. בית הספר מקיים הערכה אך לא באופן שיטתי</p> <p>1. בית הספר לא מקיים הערכה של תוכניות ותהליכים בתחום הבריאות</p>	
1.9	נהלים ותקנות	בית הספר פועל על פי מדיניות משרד החינוך ובהתאם להנחיות המתפרסמות בחוזר מנכ"ל בנוגע לתחום הבריאות	<p>3. צוות בית הספר פועל בתחום הבריאות בהתאם למדיניות המשרד ולהנחיות חוזר מנכ"ל</p> <p>2. צוות בית הספר מכיר את חוזרי מנכ"ל אך לא פועל על פיהם באופן שיטתי</p> <p>1. צוות בית הספר לא מכיר את הנחיות וחוזרי מנכ"ל בנושא ולא פועל על פיהם</p>	
1.10	פיתוח מנהיגות צעירה	בבית הספר פועלת מנהיגות צעירה של תלמידים לתחום הבריאות	<p>3. המנהיגות הצעירה מובילה את תחום הבריאות ושותפה לכל המהלכים</p> <p>2. בבית הספר נבחרה מנהיגות צעירה אך פועלת בצורה חלקית</p> <p>1. בבית הספר לא קיימת מנהיגות צעירה לתחום</p>	

מספר	תחום משנה	פירוט	ציוני דרך	שאלות הרחבה
1.11	דמוקרטיה	בית הספר מבסס את עבודתו בתחום הבריאות על עקרונות דמוקרטיים כגון: זכות הבחירה, שותפות, קבלת החלטות על פי רב והתייחסות לפרט	<p>3. בית הספר מבסס את פעילותו בתחום הבריאות על עקרונות דמוקרטיים ובחירה</p> <p>2. העקרונות הדמוקרטיים באים לידי ביטוי בפעולות בית הספר באופן לא עקבי</p> <p>1. בית הספר פועל שלא על פי עקרונות דמוקרטיים</p>	1.11.1 נא ציינו דוגמה לדרך קבלת החלטות דמוקרטית לגבי תכנית אחת:
1.12	הוגנות	בית הספר מבטיח עקרונות שוויוניים והוגנות בתהליך החינוכי ומאפשר מימוש יכולות בריאותיות ללא אפליה	<p>3. בית הספר בנה מערך מאבחן ותומך הנותן מענה לצרכים הבריאותיים המיוחדים של תלמידים והקהילה</p> <p>2. קיימת התייחסות נקודתית לצרכים ייחודיים של תלמידים וקהילה</p> <p>1. בית ספר לא כולל במדיניותו התייחסות לצרכים השונים של תלמידי בית הספר וקהילתו</p>	
1.13	קיימות	בית הספר פועל על-פי עקרון הקיימות: מכוון לפעילות ארוכת טווח בתחום הבריאות, תוך הבטחת מחויבות הקהילה אליו והתחשבות בצרכי הדורות הבאים.	<p>3. בית הספר פועל על פי עקרון הקיימות</p> <p>2. בית הספר פועל על פי עקרון הקיימות באופן חלקי</p> <p>1. בית הספר אינו פועל על פי עקרון הקיימות</p>	

ב. סטנדרט מס' 2: תוכניות חינוך לבריאות

סטנדרט זה מתייחס לקיומה של תכנית חינוכית ספיראלית רב תחומית הכוללת נושאי חובה ונושאי בחירה. תכנית זאת מטפחת הקנית ידע, פיתוח עמדות ומיומנויות ומטמיעה התנהגויות מקדמות בריאות.

מספר	תחום משנה	פירוט	ציוני דרך	שאלות הרחבה
2.1	תכנית עבודה בית ספרית	<p>א. בית הספר כולל את תחום הבריאות בתכנית העבודה הרב שנתית</p> <p>ב. תכנית העבודה בתחום הבריאות מתבססת על תהליך של איתור צרכים</p>	<p>3. תחום הבריאות מוטמע בצורה ספיראלית ובתכנון רב שנתי</p> <p>2. התחום בא לידי ביטוי כפרוייקט ממוקד וזמני</p> <p>1. תחום הבריאות לא כלול בתכנית העבודה הבית ספרית</p> <p>3. תכנית העבודה בתחום הבריאות נבנתה על-פי צרכים שאותרו</p> <p>2. בבית הספר בוצע תהליך חלקי של איתור צרכים</p> <p>1. לא התקיים תהליך של איתור צרכים</p>	<p>2.1 יישום קידום הבריאות בחיי היומיום, מתבצע:</p> <p>☐ כפרוייקט תקופתי</p> <p>☐ כתכנית רב-שנתית</p>
2.2	תכנית עבודה רב תחומית	<p>בית הספר משלב את תחום הבריאות בתחומי הדעת ומקצועות הלימוד השונים בכל שכבות הגיל</p>	<p>3. תחום הבריאות משולב בצורה משמעותית במרבית תחומי הדעת ומקצועות הלימוד בכל הגילאים.</p> <p>2. תחום הבריאות משולב במספר תחומי דעת/מקצועות לימוד במספר שכבות גיל</p> <p>1. תחום הבריאות לא משולב בתחומי הדעת ובמקצועות הלימוד השונים</p>	<p>2.2.1 באילו תחומי דעת/ מקצועות לימוד משולב החינוך לבריאות?</p> <p>2.2.2 באילו שכבות גיל משולב החינוך לבריאות?</p>

מספר	תחום משנה	פירוט	ציוני דרך	שאלות הרחבה
2.3	נושאי חובה	תזונה וחינוך תזונתי	<p>3. בית הספר מפעיל תוכניות בחינוך תזונתי לכל שכבות הגיל באופן ספירלי ועורך שינוי בהרגלי תזונה ובסביבת בית הספר הלכה למעשה</p> <p>2. בית הספר פועל בתכנית לחינוך תזונתי בחלק משכבות הגיל</p> <p>1. בית הספר לא עוסק בתחום התזונה והחינוך התזונתי</p>	<p>2.3.1 נא פרטי/ באילו תוכניות לימוד/חומרי עזר בית הספר משתמש ובאילו שכבות גיל:</p> <p>התוכנית</p> <p>שכבת גיל</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p>
2.4		<p>קיום שיגרת יום פעילה כחלק מסדר היום בבית הספר (בנוסף לשעורי החינוך הגופני)</p>	<p>3. בית הספר פועל לעידוד וטיפוח הרגלי פעילות גופנית והקניית הרגלים לשגרת יום פעילה</p> <p>2. בית הספר פועל באופן חלקי לקיום שגרת יום פעילה</p> <p>1. בית הספר אינו מקיים שגרת יום פעילה</p>	
2.5	היגינה אישית וסביבתית		<p>3. בית הספר עוסק בתכנית לטיפוח ההיגינה האישית והסביבתית, מטמיע התנהגויות רצויות ומבטיח את התנאים ליישומן</p> <p>2. בית הספר מקנה ידע בתחום באופן בלתי שיטתי</p> <p>1. בית הספר אינו עוסק בנושא</p>	<p>2.5.1 נא פרטי/ באילו תוכניות לימוד/חומרי עזר בית הספר משתמש ובאילו שכבות גיל:</p> <p>התוכנית</p> <p>שכבת גיל</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p>

מספר	תחום משנה	פירוט	ציוני דרך	שאלות הרחבה
2.6		מניעת התנהגות סיכונית (אלכוהול, סמים, עישון, מניעת אובדנות, הפרעות אכילה, בטיחות בדרכים, חינוך למיניות...)	<p>3. בית הספר מפעיל תוכניות מניעה בנושא התנהגות סיכונית על פי הצרכים ומטמיע התנהגויות רצויות</p> <p>2. בית הספר עוסק בצורה חלקית בהפעלת תוכניות מניעה בנושא זה</p> <p>1. בית הספר לא עוסק בנושא</p>	<p>2.6.1 נא פרט/י באילו תוכניות לימוד/חומרי עזר בית הספר משתמש ובאילו שכבות גיל:</p> <p>התוכנית</p> <p>שכבת גיל</p> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/>
2.7	נושאי בחירה (בנוסף לנושאי החובה)	<p>הנושא:</p> <p>1. מניעת מחלות לב וכלי דם</p> <p>2. סביבה - מיחזור מים, אור, רעש, קרינה ונזקי שמש</p> <p>3. תרופות וחומרים מסוכנים</p> <p>4. מחלות מדבקות</p> <p>5. מניעת היפגעות</p> <p>6. התמודדות עם מצבי לחץ</p> <p>7. עזרה ראשונה והצלת חיים</p> <p>8. בריאות השן והיגיינת הפה</p> <p>9. רווחת בעלי חיים והקשרן לבריאות האדם</p> <p>10. תרומות אברים</p> <p>11. אתיקה בבריאות</p> <p>12. תקשורת ובריאות</p> <p>13. יציבה</p> <p>14. כנמת</p>	<p>3. בית הספר עוסק ביותר מנושא בחירה אחד</p> <p>2. בית הספר עוסק בנושא בחירה אחד</p> <p>1. בית הספר לא עוסק בנושאי בחירה כלל</p>	<p>2.7.1 נא פרט/י באילו נושאים ובאילו שכבות גיל:</p> <p>התוכנית</p> <p>שכבת גיל</p> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/>

ג. סטנדרט מס' 3: סביבת בית הספר

סטנדרט זה מתייחס לסביבה הפיסית ולאקלים הבית ספרי.

בית הספר מהווה סביבה בריאה, נעימה ובטוחה ומתמיד לטפח את סביבתו תוך איפשר אימוץ התנהגויות בריאות.

מספר	תחום משנה	פירוט	ציוני דרך	שאלות הרחבה
ה	חדרי שירותים	קיום חדרי שירותים אסתטיים, נקיים ומרווחים, לשימוש התלמידים והצוות, עפ"י התקן הנדרש	<p>3. השירותים נקיים, אסתטיים, מצוידים כראוי ונעימים לשימוש</p> <p>2. חדרי השירותים מצוידים כראוי אך אינם מוחזקים כראוי</p> <p>1. חדרי השירותים אינם היגיינים ולא מצוידים כראוי</p>	<p>3.1.1 איזה ציוד מצוי בחדרי השירותים:</p> <p>☐ נייר טואלט</p> <p>☐ סבון נוזלי</p> <p>☐ נייר לניגוב ידיים</p> <p>☐ מראה</p> <p>3.1.2 נא דרג/י את נקיון השירותים בסולם בין "1" ל-"5", כאשר "5" מבטא את הציון הגבוה ביותר (יש להקיף בעיגול את הספרה המתאימה):</p> <p>1 2 3 4 5</p>
3.2	מתקני השתיה	המצאות מתקני שתיה נוחים ונגישים המבטיחים שתית מים כחלק מהחינוך להתנהגות בריאה	<p>3. מתקני השתיה נגישים, אסתטיים וסביבתם מטופחת</p> <p>2. מתקני השתיה אינם אסתטיים ולא נותנים מענה מספק</p> <p>1. אין מספיק מתקני שתיה</p>	

מספר	תחום משנה	פירוט	ציוני דרך	שאלות הרחבה
3.3	תנאי תאורה, איורור, קירור, חימום ובידוד רעש	תשתית בית הספר מאפשרת חמום, קירור ואורור המותאמים לתנאי מזג האוויר, וכן מונעת רעש סביבתי	<p>3. תשתית בית הספר טובה ומאפשרת ויסות הטמפרטורה ובידוד מרעש במידת הצורך</p> <p>2. תשתית בית הספר עונה באופן חלקי על התנאים</p> <p>1. תשתית בית הספר לא מאפשרת חימום, קירור או אורור הכתות והמרחבים הסגורים, ואין בה אביזרים למניעת רעש סביבתי</p>	<p>3.3.1 נא לסמן אילו תנאים פסיים קיימים ברמה טובה:</p> <p>☐ חימום</p> <p>☐ קירור</p> <p>☐ אורור</p> <p>☐ בידוד מרעש</p>
3.4	טיפול סביבה רגועה	בית הספר מחנך ומטפח סביבה רגועה	<p>3. בית הספר פועל להבטחת סביבה רגועה באופן עקבי ושיטתי</p> <p>2. בית הספר פועל באופן שאינו עקבי ליצירת סביבה רגועה</p> <p>1. בית הספר לא מתייחס לנושא</p>	
3.5	מרחבים פתוחים	המרחבים הפתוחים מותאמים למספר התלמידים ולאופי הפעילות, בטוחים, מוצלים ואסתטיים	<p>3. המרחבים הפתוחים עונים על התנאים באופן מלא</p> <p>2. המרחבים הפתוחים עונים על התנאים באופן חלקי</p> <p>1. המרחבים הפתוחים אינם עונים על התנאים</p>	<p>3.5.1 האם המרחבים הפתוחים:</p> <p>☐ בטוחים</p> <p>☐ מוצלים</p> <p>☐ מטופחים</p> <p>☐ מותאמים למספר התלמידים</p> <p>☐ מותאמים לאופי הפעילות</p>
3.6	ריהוט	הריהוט המצוי בבית הספר מותאם לגיל ולמבנה הגוף של התלמידים והצוות. הריהוט בטיחותי ומתוחזק כראוי.	<p>3. הריהוט עונה על הצרכים.</p> <p>2. הריהוט מספק באופן חלקי</p> <p>1. הריהוט אינו מספיק ואינו מותאם</p>	

מספר	תחום משנה	פירוט	ציוני דרך	שאלות הרחבה
3.7	חינוך לטיפוח ושמירה על הסביבה	בית הספר מחנך לשמירה והגנה על הסביבה	<p>3. בבית הספר מוצבים מיכלים ומתקנים לאיסוף ומחזור והחינוך לכך מתקיים הלכה למעשה</p> <p>2. בית הספר מעודד מיחזור ושמירה על הסביבה</p> <p>1. בבית הספר ישנם מיכלים רגילים לאיסוף אשפה</p>	
3.8	בטיחות ומניעת היפגעות	בית הספר מחנך להתנהגות בטוחה ולמניעת היפגעות	<p>3. בית הספר מנתר קבוע את מקרי ההיפגעות, מדווח ומיישם לקחים</p> <p>2. בית הספר מתריע על מקרי היפגעות אך לא עושה שינוי משמעותי בנדון</p> <p>1. בית הספר לא מייחס חשיבות לנושא ההיפגעות</p>	

ד. סטנדרט מס' 4: הון אנושי

סטנדרט זה מתייחס לאופן בו בית הספר משכיל לנצל את המשאב האנושי תוך העשרה והעצמה של בעלי תפקידים, עידוד וטיפוח שותפויות. בסיס השותפויות בביה"ס מתבטא ביצירת משולש, כאשר בכל אחת מצלעותיו נמצא אחד מן שותפים המרכזיים- תלמידים, הורים ומורים

מספר	תחום משנה	פירוט	ציוני דרך	שאלות הרחבה
4.1	תלמידים	התלמידים שותפים לתהליך קידום הבריאות תוך פיתוח מחויבותם ואחריותם	<p>1. התלמידים מהווים גורם פסיבי בתהליך</p> <p>2. התלמידים שותפים חלקית לתהליך</p> <p>3. התלמידים שותפים מלאים בכל המסגרות ובכל הרמות.</p>	<p>4.1.1 באילו ערוצים משתתפים התלמידים?</p> <p>☐ מועצת תלמידים</p> <p>☐ מנהיגות צעירה</p> <p>☐ ועדות שונות</p> <p>☐ נאמני בריאות</p> <p>☐ אחר: _____</p>
4.2	הורים	א. ההורים שותפים לתהליך ומחוייבים לו	<p>1. ההורים לא משמשים חלק מהתהליך החינוכי</p> <p>2. ההורים משתתפים באופן חלקי בתהליך החינוכי</p> <p>3. ההורים מהווים גורם משמעותי ומשפיע בכל שלבי תהליך קידום הבריאות, בצוות ההיגוי ובעשייה עצמה</p>	<p>4.2.1 מהם אופני מעורבות ההורים?</p> <p>☐ ההורים שותפים בוועדת ההיגוי</p> <p>☐ הורים מומחים בתחום מסייעים לבית הספר</p> <p>☐ ההורים לוקחים חלק בפעילויות</p> <p>☐ אחר: _____</p>

מספר	תחום משנה	פירוט	ציוני דרך	שאלות הרחבה
4.3	צוות בית הספר	א. צוות בית הספר מהווה שותף משמעותי לפיתוח וטיפול תחום הבריאות	3. צוות בית הספר מהווה גורם משמעותי לחיקוי ודוגמה בתהליך תוך הבלטת מחויבותו 2. רק חלק מצוות בית הספר שותף לתהליך 1. צוות בית הספר לא מהווה גורם משפיע בתהליך	4.3.1 באילו אופנים מהווה הצוות החינוכי דוגמה אישית לקיום אורח חיים בריא?
		ב. בית הספר פועל להכשרת הצוות והעצמתו במהלך השנה ובהתאם לצרכים	3. בית הספר פועל לפיתוח מקצועי של צוות בית הספר במסגרות שונות 2. מתקיים פיתוח מקצועי של צוות בית הספר מדי פעם ובאופן לא שיטתי 1. לא מתקיים פיתוח מקצועי של צוות בית הספר	
		ג. המוביל הבית ספרי עבר הכשרה יעודית בתחום הבריאות	3. מוביל הבריאות עבר הכשרה יעודית 2. מוביל הבריאות נמצא בתהליך ההכשרה 1. מוביל הבריאות לא עבר הכשרה יעודית	
4.4	קהילה רחבה	הקהילה הרחבה מהווה צד משפיע ותורם לתהליך קידום הבריאות בבית הספר	3. בין בית הספר והקהילה הרחבה מתקיימים יחסי גומלין משמעותיים לתרומה הדדית לתהליך 2. הקהילה הרחבה תורמת לתהליך הבית ספרי 1. הקהילה הרחבה אינה מעורבת בתהליך	4.4.1 עם אילו גורמים בקהילה מתקיימים שיתופי פעולה: ☐ משרד הבריאות ☐ בתי חולים ☐ שירותי בריאות קהילתיים ☐ עמותות ואגודות שונות ☐ אחר: _____

ה. סטנדרט מס' 5: שירותי בריאות לתלמיד

והתייחסות לצרכי/מצבי בריאות מיוחדים

סטנדרט זה מתייחס לאופן בו משולבים שירותי בריאות לתלמיד במערך החינוכי הבית ספרי השוטף ותרומת השירות לתהליך קידום הבריאות.

כמו כן מתאר את מחויבות בית הספר למתן מענה והתייחסות נאותה לצרכי ומצבי בריאות מיוחדים זמניים או קבועים.

מספר	תחום משנה	פרוט	ציוני דרך	שאלות הרחבה
5.1	תנאים פסיים להפעלת שירותי בריאות לתלמיד	בית הספר מאפשר תנאים פסיים למתן השירות מתוך הבנה לחשיבותו ולצרכיו	<p>3. בבית הספר יש חדר אחות מצויד כהלכה המאפשר מתן שרות יעיל</p> <p>2. בבית הספר יש חדר אחות דל באמצעים ובתנאים</p> <p>1. בבית הספר אין חדר או מקום למתן השרות</p>	<p>5.1.1 האם חדר האחות ממוקם במקום נגיש, מתאים ונוח? ☐ כן ☐ לא</p> <p>5.1.2 האם חדר האחות מצויד כראוי (כמפורט בחוזר מנכ"ל תש"ס/4 [א])? ☐ כן ☐ לא</p> <p>5.1.3 האם חדר האחות משמש לצרכים אחרים? ☐ לא ☐ כן</p>

מספר	תחום משנה	פרוט	ציוני דרך	שאלות הרחבה
5.2	אופי השירות ותרומתו לקידום הבריאות	בית הספר מעודד מתן שירות מונע כחלק מתהליך קידום בריאות התלמיד, וכשירות מייעץ לצוות החינוכי ולהורים	<p>3. שירותי בריאות לתלמיד מהווים חלק מההוויה החינוכית ונדבך משמעותי ומשולב בתהליך קידום הבריאות</p> <p>2. בבית הספר קיימים שירותי בריאות לתלמיד, אך אלו אינם משולבים בתהליך קידום הבריאות</p> <p>1. בבית הספר אין שירותי בריאות לתלמיד</p>	<p>5.2.1 האם צוות הבריאות של בית הספר שותף לתהליך החינוכי? ☐ כן, כיצד? ☐ לא</p> <p>5.2.2 האם תכנית העבודה של צוות הבריאות מותאמת לתכנית העבודה הבית ספרית? ☐ כן ☐ באופן חלקי ☐ לא</p> <p>5.2.3 האם צוות הבריאות בבית הספר נגיש וזמין? ☐ כן, עבור: <ul style="list-style-type: none"> ◆ תלמידים ◆ הצוות החינוכי ◆ הורים ☐ הצוות אינו נגיש וזמין</p> <p>5.2.4 האם צוות הבריאות משמש גורם מייעץ ומסייע בנושא קידום בריאות? ☐ כן, עבור: <ul style="list-style-type: none"> ◆ תלמידים ◆ הצוות החינוכי ◆ הורים ☐ הצוות אינו משמש גורם מייעץ ומסייע בתחום קידום הבריאות</p>

מספר	תחום משנה	פרוט	ציוני דרך	שאלות הרחבה
5.3	ניהול מידע רפואי ועדכונו ומתן טיפול	בית הספר פועל על-פי הנחיות חוזר מנכ"ל בנוגע למילוי טופס הצהרת בריאות, אישורים רפואיים ומתן טיפול תרופתי. הצוות הרלבנטי מעודכן תוך הקפדה על חסיון המידע	3. בית הספר ממלא בהקפדה את הנחיות חוזר מנכ"ל בנושא 2. בית הספר ממלא את הנחיות חוזר המנכ"ל באופן חלקי 1. בית הספר לא פועל על-פי הנחיות חוזר מנכ"ל בנושא	
5.4	התייחסות למצבי בריאות מיוחדים, זמניים או קבועים	מצבי בריאות מיוחדים וצורכי בריאות בחירום ובשגרה מקבלים התייחסות מתאימה תוך הבנה, קבלה והתאמה של התהליך הלימודי והחינוכי ואפשרו מיצוי היכולת למרות המגבלות	3. מצבי בריאות מיוחדים מקבלים טיפול ויחס מותאם מתוך הבנה ונכונות כולל מתן עזרה ראשונה 2. בית הספר מקבל מצבי בריאות מיוחדים ונותן להם מענה בצורה חלקית 1. בית הספר לא מתייחס למצבי בריאות מיוחדים ומונע מתלמידים אלה חלק מהפעילות	5.3.1 האם בית הספר מקפיד לקיים קשר שוטף עם הגורמים הרלבנטיים לבעיות בריאות של תלמידים? ☐ כן: ♦ עם ההורים ♦ עם הגורם המטפל ☐ בית הספר אינו מקיים קשר כזה

שם המנהל/ת: _____
חתימה: _____

תאריך: _____

מקרא:

ציוני דרך ושאלות להרחבה -

תחומי משנה -

7. מדיניות האשרה

חזון:

צוות קידום בריאות הינו הגורם המקצועי במשרד החינוך המוביל את מערכת החינוך תוך ישום ערכים של שיתופיות ואחריות לתרבות מקדמת בריאות בכל הרבדים: מנהלי מחוזות, מפקחים, מנהלי מוסדות החינוך, סגל ההוראה והמנהלה בבתי הספר וגני הילדים, תלמידים, הורים וצוות הרשות המקומית. כל זאת תוך שיתוף קובעי המדיניות במשרד החינוך ומשרדי ממשלה נוספים.

מטרת על:

לטפח את המוסד החינוכי כמסגרת מקדמת בריאות, תוך הטמעת המודעות לבריאות גופנית, נפשית וסביבתית כחלק בלתי נפרד מהקהילה, צרכיה ומאפייניה.

מטרות:

- להקנות ידע ולפתח מודעות לאורח חיים בריא.
- לטפח התנהגות מקדמת בריאות.
- לפתח אחריות לבריאות ברמה האישית, המשפחתית והקהילתית.
- להטמיע את תחום הבריאות כחלק מתרבות החיים בבית-הספר.
- לאפשר אימוץ התנהגויות מקדמות בריאות.

יעדים:

1. הקניית ידע, כלים ומיומנויות בנושאים השונים בחינוך לבריאות מגן הילדים ועד סוף הלימודים בבית הספר העל יסודי תוך שילובם במקצועות הלימוד ותחומי הדעת.
2. יצירת סביבה תומכת ומקדמת בריאות במוסד החינוכי.
3. מדידה והערכת השינוי בהתנהגות ברמת הפרט וברמת המוסד החינוכי לאורך זמן.

לצוות החינוכי:

4. פיתוח מיומנויות של עבודת צוות, שותפות, סולידריות ועזרה הדדית לאורך כל התהליך תוך שיתוף התלמידים וההורים.
5. רכישת ידע, עמדות והתנהגות בריאים במטרה להתעצם כמודל לחיקוי לאורח חיים בריא.
6. העצמת הצוות החינוכי כמודל לחיקוי לאורח חיים בריא, תוך רכישת ידע, עמדות והתנהגות בריאים.
7. התעדכנות ופעילות על פי נהלי המשרד המתפרסמים בחוזר מנכ"ל.

לתלמידים:

8. רכישת ידע, פיתוח עמדות חיוביות לאורח חיים בריא ואימוץ התנהגות בריאה.
9. פיתוח מיומנויות של לקיחת אחריות אישית לשמירה על אורח חיים בריא.

מדדי הצלחה:

העיסוק בתחום הבריאות יהיה חלק משיגרת הפעילות היומית:

- התלמידים יהיו מסוגלים לבחור בחירות בריאות ושקולות ולהתמודד עם השונות הקיימת בין בני האדם בהתייחס לתחום הבריאות.
- התלמידים יהיו מסוגלים להפעיל שיקול דעת ואבחנה בין מידע מבוסס ואמין ומידע שאינו כזה.
- התלמידים יהיו בעלי יכולת לבחור חלופות המתאימות לצרכיהם הבריאותיים.

- התלמידים יגלו נכונות להירתם לעזרה ומתן מענה לצרכים בריאותיים של אחרים.
- התלמידים יהיו בעלי יכולת לתרום לקהילה ולהשפיע עליה.

חובות ומחויבות של צוות המוסד החינוכי:

- לפעול בצוות היגוי רב תחומי פעיל, אשר ייצג את כלל קהילת בית הספר, ו/או בקבוצות משימה נושאיות.
- להשתתף בתהליכי פיתוח מקצועי באופן שוטף ובהתאם לצרכים.
- להשתתף בתהליכי תכנון ופתוח התוכנית, בשיתוף בעלי העניין תוך גיוס והקצאת משאבים מתאימים (כספיים, זמן ואנושיים) לקידום הנושאים שייקבעו וליישום התכנית.
- לפעול בהתאם למדיניות משרד החינוך והנחיות חוזרי מנכ"ל המתפרסמים באתר האינטרנט: www.education.gov.il/briut

הערכה:

- תהליך ההערכה הבית ספרי יתקיים באמצעות כלי הערכה תקפים ומסמך הסטנדרטים.
- סטנדרטים לתחום הבריאות מגדירים מהם המיומנויות, התכנים וההתנהגויות שיוערכו ומהי רמת הביצוע המצופה מהצוות במוסד החינוכי.
- סטנדרטים משמשים להערכת מדדים מצופים לתהליכי שיפור ותוצאותיהם. הסטנדרטים הותאמו לתחום הבריאות וכוללים את העיקרון לשיתוף כלל קהילת בית הספר בתהליכי גיבוש המדיניות וקיום מערך דיווח על התהליכים והתוצאות.
- סטנדרטים בבריאות מהווים אמצעי לשיפור תהליך קידום הבריאות הן ברמת הפרט והן ברמת הקהילה. הכרת הסטנדרטים מבטיחה הקניית ידע וכלים הנחוצים כדי לאפשר שיפור באורח החיים.
- בית ספר העובד על פי סטנדרטים הוא בית ספר הפועל להביא את כל השייכים לקהילתו לעמידה בהישגים הנדרשים ולהתנהגויות המצופות שמקובלות בתחום הבריאות.
- כל התלמידים יכולים וצריכים להגיע לשליטה בידע ובמיומנויות הנחוצים לעיצוב התנהגותם הבריאותית.

1. נושאים בחינוך לבריאות

2. תכני בריאות משולבים

3. תכני השתלמויות

4. גופים מסייעים

5. מקורות מידע

1. נשאים החינוך להריאות - אהר נשאים ורני נשאים לרומה

חינוך תזונתי:

עקרונות התזונה הנבונה, אכילה מסודרת ומגוונת מכל קבוצות המזון, פירמידת המזון, רכיבי מזון (דגנים ומוצרי מאפה, מזונות עשירים בשומן, מזונות עשירים בחלבונים, ירקות ופירות), סימון תזונתי, צרכנות בריאה, היגיינה של המזון והפיקוח על המזון, הארוחה כערך, המעטה בצריכת ממתקים ומשקאות ממותקים בסוכר, שתיית מים, תרבות, מסורת ומזון.

שגרת יום המשלבת פעילות גופנית:

פעילות גופנית מותאמת המונעת נזקים ומחלות, פעילות גופנית מרגיעה, פעילות גופנית אירובית ואנארובית במהלך יום הלימודים ובשעות הפנאי.

ניתן לשלב פעילויות כגון: רכיבה על אופניים, ריקודים, משחקי כדור, רכיבה על קורקינט, הליכה קצבית. הכרת יכולות הגוף לפעילות בריאה, הקשבה לצרכים בריאותיים של הגוף, קשר בין מצב בריאותי לתפקוד.

היגינה אישית וסביבתית:

היגינה אישית - מהי וכללי התנהגות לשמירתה.
היגינה סביבתית מהי וכללי התנהגות לשמירתה.

מניעת התנהגות מסכנת:

איתור ילדים ונוער במצבי סיכון, פיתוח תכניות טיפול בתלמיד, במשפחתו ובקבוצות בביה"ס בהתאם למצבי הסיכון השונים.
בניית ופיתוח מערך הדרכה ותמיכה לצוות המורים, לזווי התלמיד ומעקב אחריו תוך תמיכה והיצמדות למטרה המרכזית: הפיכת סיכון לסיכוי.

מניעת מחלות לב וכלי דם:

סיבות גנטיות, סביבתיות והרגלי תזונה לא בריאים ומניעת תחלואת לב וכלי דם. צריכה מבוקרת של שומן רווי ושומן טראנס (מזון מתועש, ג'אנק פוד). שילוב של תזונה מאוזנת ופעילות גופנית לשמירה על בריאות הלב.

קרינה ונזקי שמש:

חשיבות קרינת השמש, (ויטמין D), חשיפה מבוקרת לשמש (ושליטה בה), נזקים כתוצאה מחשיפה לשמש, קרינה ממכשירים פולטי קרינה כמו מחשב, מיקרוגל, טלפון סלולרי ורשת החשמל.

סביבה:

מיחזור - הסברה, מודעות לנושא ברמות של ממשל, רשות מקומית, ציבור וקהילה.

- מיחזור נייר, פסולת, זכוכית, פלסטיק, תאגיד המיחזור.
- זיהום אויר, מים, רעש וסביבה.

מים:

תכונות - צורך קיומי, ממיס אוניברסאלי זורם ומצבי צבירה, מחזור המים, סוגי מים.

שימושים - חשיבות המים לקיום יצורים חיים (תהליכי חיים), בתעשייה, בחקלאות, בתחבורה. בעיית המחסור במים-סיבות-שאיבת ייתר, זיהום מקורות המים (עיליים ותת קרקעיים) שנות בצורת.

תרופות וחמרים מסוכנים:

מידע אודות הסיכונים ושימוש לרעה בתרופות וחמרים מסוכנים.

הפעלת תכניות מניעה העוסקות בשימוש בתרופות - מותר ואסור, מניעת עישון סיגריות, נרגילות וסמים.

טיפול פרטני ומערכתי במצבי שימוש לרעה בחומרים פסיכו אקטיביים.

תחלואה והדבקה:

חיסונים, מחלות עונתיות, מחלות מדבקות - איידס, צהבת, כינמת מחלות מין ומגפות.

מניעת היפגעות:

שמירה על סביבה פיסית בטוחה, על איכות סביבת בית הספר למניעת פגיעה בבריאות, התאמת הסביבה החינוכית, ריהוט ואביזרים לגיל התלמידים ורמת התפתחותם.

עזרה ראשונה והצלת חיים:

חשיבות הגשת העזרה הראשונה להצלת חיים, אחריות וסמכות בהגשת עזרה ראשונה, כללי הגשת עזרה ראשונה.

התמודדות עם מצבי לחץ וקיצון:

הכשרת צוותי החינוך והתלמידים להתמודדות יעילה ומושכלת במצבי לחץ ומשבר בחיי היום יום בשלוש רמות:

ראשונית - מניעה וצמצום התופעה

שניונית - צמצום מידת הפגיעה

שלישונית - זירוז תהליכי החלמה וחזרה לשגרה בטווח המיידי הקצר ובטווח הארוך

בריאות השן והיגיינת הפה:

מבנה הפה, השיניים, הרוק, הלשון ותפקידם בתזונה, היגיינה ובטיחות, עששת - דרכים למניעה, חשיבות צחצוח השיניים, מברשת השיניים, המשחה והפולואוריד, מרפאת שיניים - חשיבותו של טיפול שיניים, סוגי טיפול (איטום חריצים, יישור שיניים, צוות המרפאה) בריאות הפה והשיניים למתבגרים (פירסינג, חבלות, עישון).

תרומת איברים:

חיים רבים ניצלים בכל שנה בזכות תרומת איברים. השתלות איברים אינן עוד תהליך ניסיוני אלא טיפול שיגרותי ומקובל בארץ ובעולם המעניק חיים באיכות טובה מאד. הציווי להציל נפשות הוא אחד מהעקרונות החשובים ביותר בהשקפה היהודית כפי הנאמר בדברי חז"ל "כל המאבד נפש אחת מעלה עליו הכתוב כאילו איבד עולם ומלואו, וכל המקיים נפש אחת מעלה עליו הכתוב כאילו קיים עולם ומלואו" (סנהדרין ל"ז, א)

פתיחות חברתית ונכונות לתרום איברים לזולת תציל חיים. זאת בהקניית ערכים של כבוד הדדי, עזרה לזולת ושוויוניות.

אתיקה והוגנות בבריאות:

חוק ביטוח בריאות ממלכתי, שירותי בריאות, מחקר בתחום הרפואה והבריאות קשרי הגומלין שבין תקשורת, פרסום ובריאות, בריאות במדינות השונות.

יציבה:

מאפייני יציבה נכונה, הרפיה ושחרור מתח שרירי מיותר, תרגילי נשימה ולימוד תנועתיות האגן, ייצוב הגוף בישיבה, לקויות יציבה, משקל, השמנת יתר וחוסר פעילות גופנית המשפיעים על היציבה.

2. זכני הריאות משולבים בתוכנית האימונים

להלן דוגמאות לשילוב הנושא בראייה רב תחומית:

- מדע וטכנולוגיה -** הכרות עם מבנים בגוף האדם, הבנת עקרונות הקשורים לתפקוד גוף האדם ופיתוח מודעות לצורך בשמירה ובקידום הבריאות ואיכות החיים.
בשיעורי מדע וטכנולוגיה בכיתות היסוד התלמידים יכירו איברים ומערכות בגוף האדם (מערכות השלד והשרירים, העור, השיניים, העיכול, הנשימה, הדם והלב), יבינו את התאמתם לתפקודם, יכירו תהליכים בגוף ויבינו את חשיבותם לקיומו.
התלמידים יכירו גורמים ואמצעים שמשפיעים על בריאות הגוף ויפתחו מודעות להתנהגויות המקדמות אורח חיים בריא.
(מתוך טיוטת הסטנדרטים במדע וטכנולוגיה - תשס"ד) וכדומה.
- חינוך גופני -** שילוב ידע והבנה בנושאי גוף האדם, חשיבות הפעילות הגופנית, תזונה נכונה, יציבה ועוד, במסגרת שיעורי החינוך הגופני, ובמקביל עם הגדלת מספר השיעורים השבועיים בחינוך גופני.
- חינוך לשוני -** עיסוק בעולמות השיח השונים: עיוני (טקסטים מדעיים העוסקים בנושאי בריאות), תקשורתי (כתבות אקטואליות במדיות השונות), ספרותי (יצירות ספרותיות: שיר, סיפור, אגדה), מהמקורות היהודיים (פתגמי חז"ל, מדרשים). פיתוח משחקי חשיבה.
- אנגלית -** עשרת אוצר המילים באנגלית בהקשר לנושאי בריאות, ביטויים לשוניים באנגלית הקשורים לנושא. ביטויים באנגלית שחדרו לשפה העברית. שילוב יחידות לימוד העוסקות בנושאי בריאות כגון תזונה ופעילות גופנית.
- תנ"ך -** המזון כמוטיב בסיפור המקראי. תפקידי המזון במנהגי האירוח, ביטויים לשוניים המשקפים את נושאי בריאות.
- היסטוריה -** תמורות בתרבות האנושית בנושא בריאות במהלך היסטוריה, (גילויים, המצאות, התפתחויות: תחבורה, סחר, דפוס.....).

גיאוגרפיה -

השפעת התנאים הגיאוגרפיים על הבריאות. ההבדלים בין העמים השונים בתרבויות שונות בהתנהגויות בריאותיות (תזונה, היגיינה, מיניות וכד'), גלובליזציה ובריאות וכדומה.

מתמטיקה -

עריכת סקרים ועיבוד הנתונים תוך שימוש במיומנויות סטטיסטיות שנלמדו, חישוב ערכים תזונתיים.

אומנות -

יצירת באומנויות השונות העוסקות/מציגות היבטים שונים המשיקים לתחום הבריאות. השפעת האומנויות השונות על רוחה בריאותית ושימוש באומנויות השונות לפיתוח בריאות אישית: פיזית, נפשית, רגשית וחברתית.

תקשוב -

שימוש במחשב ככלי להכנת פרויקטים בנושא, חיפוש אחרי מידע עכשווי ורלוונטי באינטרנט, הערכה ביקורתית של המידע.

ייעוץ -

שילוב תכני הבריאות בראייה של ההשפעות הרגשיות והחברתיות. ראייה בריאותית כחלק מכישורי החיים של התלמיד.

3. אהר נשאים להשתלבות ולהזדה

1. הובלת שינוי בתחום הבריאות
2. בניית תכנית בית ספרית
3. מידענות בבריאות, עקרונות, מושגים ומסגרות
4. תכנים ותוכניות בחינוך לבריאות
5. שילוב בריאות כנושא בן תחומי הלכה למעשה
6. תזונה וחינוך תזונתי
7. שגרה פעילה, פעילות גופנית ובריאות
8. רווחה רגשית
9. דימוי עצמי ודימוי גוף
10. גדילה, התפתחות והתבגרות

4. לופים מסויים המקורות מיהו

רשימת אתרים

שם	טלפון	כתובת	דוא"ל/ אתר
משרד החינוך, הפיקוח על הבריאות	02 - 5603451 02 - 5603220	דבורה הנביאה 2 ירושלים	www.education.gov.il/briut
משרד הבריאות המחלקה לחינוך וקידום בריאות	02 - 6228884	דוד המלך 20 ירושלים	http://www.health.gov.il/pages/default.asp?maincat=16&catId=47&PageId=2650 h.promotion@moh.health.gov.il
"תפור עלי, לגדול בריא"	09 - 9557001		www.tafuralay.co.il http://www.tafuralay.co.il/contact.aspx?page_id=101
מכבי שירותי בריאות היחידה לקידום בריאות ורפואה מונעת היחידה לתזונה	03 - 5143777 03 - 5143755		www.maccabi-health.co.il היחידה לתזונה היחידה לקידום בריאות ורפואה מונעת
שירותי בריאות כללית, המחלקה לחינוך לבריאות	03 - 6923049	רח' ארלזורוב 101, תל-אביב 62098	http://www.clalit.co.il/he-ilodot&enZone=odot

www.meuhedet.co.il	איבן גבירול 124 ת"א קומה 10	03 - 5207859 03 - 5207869	קופת חולים מאוחדת- המחלקה לחינוך לבריאות
http://www.cancer.org.il/template/default.asp?catid=448&maincat=21&textSearch	מרכז ראשי: רביבים 7, ת.ד. 437 גבעתיים	03 - 5721605	האגודה למלחמה בסרטן, מחלקת הדרכה והסברה
lamda@post.tau.ac.il	ת.ד. 39040, תל-אביב 61390	טל: 03 - 6409663 פקס: 03 - 6409155	למד"ע
http://www.health.gov.il/transplant/index_kemp.htm	רחוב נח מוזס 15, ת"א 67442	1-800-609-610 03 - 6061701/2	המרכז הלאומי להשתלות